РЕТРОФИКЦИЈА

Дарко Рунчев

Апстракт: Овој труд формално го воведува и се обидува ригорозно да го дефинира жанрот „ретрофикција“, со цел да ги утврди неговите посебни карактеристики и да го разликува од добро воспоставената категорија на историска фикција. Ретрофикцијата, како што ја гледаме, се одликува со намерното и забележливо мешање на верификувано вистински историски личности, настани или места во наративни рамки кои јасно отстапуваат од утврдените историски и археолошки факти, временски рамки и она што разумно може да се смета дека се случило. Терминот, кој го осмисли авторот, добива етимолошки осврт, и се обидуваме да видиме како се разликува од концепти како што се митови, легенди и алтернативна историја. Исто така, разгледуваме како се појавува во различни уметнички форми како книги, филмови, цртани филмови, драми, па дури и слики. За да се избегне забуна во академските кругови и кај пошироката јавност со извештаи кои се обидуваат да бидат историски точни или барем веродостојни, предлагаме едноставен начин за означување на ретрофиктивните дела. Клучна работа што ја забележавме во ретрофикцијата е начинот на кој често се раскажува приказната, обично во прво лице еднина („јас“) или прво лице множина („ние“) како нараторот да е таму во измислената историска ситуација, што се чини дека ја издвојува. Конечно, ќе се обидеме да аргументираме зошто „ретрофикција“ можеби е подобар и пообисен термин за овој вид уметност што се појавува сè повеќе, сугерирајќи дека заслужува свое место како валиден начин на креативно изразување.

Клучни зборови: Ретрофикција, Историска фикција, Теорија на жанрови, Наративни студии, Литературна анализа, Филмски студии, Историја на уметност, Метафикција, Контрафактуална историја, Хисториографија, Уметничка иновација.

1. Вовед: Спој на историјата и имагинацијата во уметничкото изразување

Честопати блискиот и интересен однос помеѓу историската материја и измислените приказни отсекогаш бил нешто што уметниците во различни области го сметале за фасцинантно и го користеле во нивната работа. Додека историската фикција е многу проучувана и е добро почитувана, овој труд сугерира дека постои уште еден жанр, оној што го нарекуваме „ретрофикција“, кој станува сè поважен. Овој жанр, кој може да се види во книги, филмови, цртани филмови, драми, па дури и како специфичен уметнички избор во сликарството, се истакнува затоа што отворено и намерно се меша со воспоставените историски реалности во она што е главно измислена приказна. Овој труд има за цел да даде солидна дефиниција за ретрофикцијата, внимателно да објасни како таа се разликува од историската фикција и други слични видови приказни, да предложи практичен начин за лесно идентификување и конечно да аргументира дека треба да биде признаена како свој уникатен и вреден жанр во поширокиот свет на уметноста.

2. Етимологија и основна дефиниција: Раздвојување на „Ретрофикција“

Зборот „ретрофикција“ е еден вид спој. Доаѓа од латинскиот збор „retro“, што значи „назад“, „во минатото“ или „поврзано со минатото“, и „fictio“, што значи „чинот на правење или обликување нешто; изум, измислица, фикција“. Значи, кога ќе ги споиме овие делови, ретрофикцијата може основно да се дефинира како жанр што намерно создава замислени ситуации земајќи вистински историски настани, луѓе или места и правејќи ги клучни делови од приказни кои јасно не се совпаѓаат со документираниот историски запис. Ова намерно отстапување од она што всушност се случило, според историјата и археологијата, е она што навистина ја дефинира. Се работи за ставање вистински историски работи во нереални или измислени контексти на приказната. Фокусот е на свесното и честопати очигледно фикционализирање на минатото, користејќи историски точки како почетни места наместо работи на кои треба да се придржуваме.

3. Генеза и како настана идејата: Размислувањата на авторот и зошто ни треба нова категорија

Терминот „ретрофиктивен/ретрофикција“ првпат ми падна на ум додека работев на книгите „Зборови кои му ги должам на светот“, „Константин“ и „Ченто“. Овие книги имаат ликови и настани што всушност може да се најдат во историските книги како централни делови на приказни кои дефинитивно немаат историска или археолошка поддршка. Овој намерен избор да се тргне од историската точност, воден од специфични уметнички и тематски цели, јасно покажа дека ни треба различна категорија, нешто што оди подалеку од она што може да го опише историската фикција. Искуството на авторот при пишувањето на овие дела покажа дека постојните жанровски етикети едноставно не се доволно добри за точно да опишат приказни кои активно користат историски елементи, но во исто време целосно ја игнорираат историската веродостојност.

4. Ретрофикција наспроти митови и легенди: Кој го создал, зошто и како го гледаме

Додека ретрофикцијата и митовите и легендите го делат карактеристичното раскажување приказни кои можеби не се совпаѓаат со цврсти докази или историски извештаи, постои голема разлика во тоа кој ги создал, зошто биле создадени и како општеството ги гледа. Митовите и легендите обично произлегуваат од колективно раскажување, растат и се менуваат во долги периоди, честопати без да може да се посочи еден автор. Тие честопати добиваат авторитет затоа што заедницата ги прифаќа и служат за одредена цел во културата или општеството. Од друга страна, ретрофикцијата е намерно и свесно создадена од специфичен автор со специфична намера. Авторот на ретрофиктивно дело прави јасен избор да стави историски елементи во измислена приказна, честопати со специфични уметнички, тематски или дури и метафиктивни цели. Исто така, начинот на кој ја гледаме ретрофикцијата денес, особено во литературата и уметноста, е дека генерално разбираме дека е фикција, дури и ако си игра со историски референци. Ова е различно од тоа како честопати се гледале митовите и легендите во минатото, каде што честопати биле прифаќани како факти во нивните култури.

5. Повлекување на границата: Ретрофикција наспроти историска фикција – Колку е верна на минатото и кој ја раскажува приказната

За навистина да утврдиме што е ретрофикција, треба јасно да ја одделиме од добро воспоставениот жанр на историска фикција. Класични примери како „Тројцата мускетари“ на Александар Дима, „Војна и мир“ на Лав Толстој и „Волф Хол“ на Хилари Мантел генерално и правилно се сметаат за историска фикција. Овие приказни, иако може да имаат измислени ликови и подзаплети, се фундаментално засновани на веродостојни историски поставки, внимателно истражени настани и честопати доста тесно се придржуваат до познатите временски рамки, социјални обичаи и документирани карактеристики на историските личности. Додека историската фикција може да земе некои слободи со помали детали или да воведе измислени ликови за да ја движи приказната низ историските настани, нејзината главна цел е да даде веродостојна и препознатлива слика на минатото.

Ретрофикцијата, сепак, зазема многу порадикален пристап кон историјата. Стратешки користи историски верификувани работи – без разлика дали е тоа позната историска личност, специфичен историски настан, вистинско име на место или документиран артефакт – како почетна точка за градење приказна која е јасно измислена и не е поддржана, а честопати и противречи на историските докази што ги имаме. Разликата од историската точност не е само во мали додатоци или измислени делови во рамките на главно точна рамка; наместо тоа, таа е фундаментален дел од начинот на кој е изградена приказната и честопати нејзината главна уметничка цел.

Една работа што често се гледа во ретрофиктивните дела, што ги прави различни од многу традиционална историска фикција, е честата употреба на наратор во прво лице еднина („јас“) или прво лице множина („ние“) кој активно е вклучен во измислената историска ситуација. Овој начин на раскажување честопати го вовлекува читателот директно во изменетата историска реалност, замаглувајќи ги линиите помеѓу историската референца и фиктивната измислица од лична гледна точка. Ова е различно од многу историска фикција, каде што гласот на авторот обично останува надвор од непосредните настани на приказната, давајќи сезнаен или третоличен поглед на историската поставка и луѓето во неа. Нарацијата во прво лице во ретрофикцијата честопати ја зголемува чувството на непосредност и лична вклученост во измисленото минато, дополнително нагласувајќи дека реалноста што се прикажува е субјективна и конструирана.

6. Предлог за означување на ретрофикцијата: јасна идентификација на жанрот

За да се избегнат недоразбирања, особено во академски и образовни средини, и јасно да се сигнализира на читателите и гледачите дека едно дело е ретрофиктивно, предлагаме терминот „ретрофикција“ јасно да се наведе во прологот, воведниот материјал или метаподатоците поврзани со уметничкото дело. Ова директно означување веднаш би ја разјаснило намерата на авторот и природата на односот на приказната со историјата. Алтернативно, или покрај текстуалното означување, би можеле да користиме симбол како визуелен знак. Го предлагаме симболот „←∞“ како можен идентификатор за ретрофиктивни дела. Тука, „←“ симболично го претставува минатото, историската референтна точка, додека „∞“ (симболот за бесконечност) ги означува бескрајните и честопати радикални можности својствени за фиктивното презамислување и манипулација на тоа минато. Овој визуелен знак, поставен стратешки на корици, насловни страници или во воведни секвенци, би служел како брз и јасен показател за ретрофиктивната природа на делото. Ова ефективно би спречило потенцијална забуна со историски точни или веродостојни извештаи и би му сигнализирало на читателот или гледачот да пристапи кон делото со разбирање дека тоа намерно ја фикционализира историјата. Изборот на симболот за бесконечност ги нагласува честопати неограничените можности што се истражуваат кога намерно се надминуваат историските ограничувања.

7. Размислувања за уметноста и критиката: Нијансите на „Ретрофикција“ како жанровски термин

Покрај клучната потреба за јасни дефиниции и начини за идентификување, постои добар уметнички и критички аргумент за употребата на терминот „ретрофикција“ како понуансиран и пообисен термин за овој специфичен вид уметност во споредба со поширокиот и честопати помалку прецизен термин „историска фикција“. Самиот термин „ретрофикција“ го нагласува активниот и честопати трансформативен однос со минатото, истакнувајќи го „ретро“ елементот не само како поставка туку како почетна точка за „фикција“. Ова е различно од „историска фикција“, која, иако опфаќа широк спектар на пристапи, честопати подразбира поголем степен на придржување или барем веродостојност во начинот на кој го прикажува минатото. Слично на тоа, терминот „ретроактивен“, кој опишува нешто од минатото што суптилно или свесно влијае на иднината, иако е поврзан во својата временска димензија, го нема специфичниот акцент на фиктивната конструкција на минатото што го опфаќа „ретрофикција“. „Историски активен“ е помалку естетски резонантен и аналитички прецизен термин. „Ретрофикција“, со својата директна комбинација на минато упатување и фиктивно создавање, поточно ја доловува суштината на овој уметнички пристап, признавајќи го и неговото ангажирање со историски елементи и неговата фундаментална посветеност на имагинативната дивергенција. Употребата на „ретрофикција“ како посебен жанровски термин овозможува понуансирана критичка анализа. Им овозможува на научниците и критичарите да ги истражат специфичните уметнички цели, наративни стратегии и тематски импликации што произлегуваат од намерната фикционализација на историските реалности. Обезбедува рамка за дискутирање на дела кои активно си играат со и ги поткопуваат историските очекувања, нудејќи уникатни перспективи за минатото и самата природа на историската нарација.

8. Заклучок: поголемо признавање на ретрофикцијата во академските и уметничките кругови

Ретрофикцијата претставува посебен и сè поважен жанр кој заслужува формално признавање и посветено научно внимание во литературата, филмот, историјата на уметноста и пошироките уметнички студии. Со намерно плетење на историските факти во јасно измислени приказни, ретрофиктивните дела нудат уникатни и честопати провокативни перспективи за минатото, ограничувањата и можностите на историската нарација и трајната моќ на имагинативната реконструкција. Дефиницијата што ја предложивме, јасната разлика од сродните жанрови и предложениот начин за означување на овие дела имаат за цел да обезбедат попрецизна и поцврста рамка за разбирање, категоризирање и анализирање на овој сè почест уметнички пристап. Понатамошното истражување и критичко ангажирање со поширок спектар на ретрофиктивни дела низ различни уметнички медиуми несомнено ќе доведе до побогато разбирање на неговиот уметнички потенцијал, неговите наративни иновации и неговото влијание врз начинот на кој се ангажираме со историјата и фикцијата. Признавањето на ретрофикцијата како посебен жанр не само што ќе ги подобри нашите аналитички алатки, туку и ќе поттикне подлабоко ценење за различните начини на кои уметниците се ангажираат и ја презамислуваат сложеноста на минатото.

Референци

1. https://archive.org/details/20250407_20250407_2233 (Константин - Дарко Рунчев [претставува значаен пример на ретрофикција])
2. https://archive.org/details/pdf-1_202410 (ГНОЗА - Дарко Рунчев [претставува убедлив пример на ретрофикција])